



Ե. ՏԱՐԻ, ԹԻՎ 6, Մայիս 2022

ԳԱՆԱՏԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՍՐԲԱԶԱՆ ՀՕՐ ՊԱՏԳԱՄԸ



ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՅԱՅՏՆԵԱԼԻՆ ՄԱՐԴԵՂԱՑՈՒՄԸ

«Անցեալին բազմաթիւ անգամներ և բազմաթիւ կերպերով Աստուած մեր հայրերուն խօսեցաւ մարգարէներուն միջոցաւ, իսկ այս վերջին օրերուն մեզի խօսեցաւ Իր Որդիին միջոցաւ» (Եբր 1.1-2):

Պօղոս Առաքեալ երբայեցիներուն գրած իր նամակին մէջ գեղեցկօրէն և խորիմաստ բառերով կը բացայայտէ դարերով մեզի արտայայտուած Աստուծոյ յայտնութիւնը, որ այս անգամ հասաւ իր գագաթնակէտին, Միածին Որդիին՝ Յիսուս Քրիստոսի մարդեղութեան միջոցաւ:

Յայտնութեան կատարելութիւնը մենք կը տեսնենք ուղղակի Գերագոյն Յայտնեալին, Աստուծոյ կամքի արտացոլացումին, Աստուծոյ փառքի ճառագայթումին և Աստուծոյ էութեան ճշգրիտ պատկերը եղող Յիսուս Քրիստոսի անձին մէջ:

Աստուած, որպէս սիրոյ նշան ստեղծեց տիեզերքն ու

աշխարհը, այնուհետև մարդը, որպէս իր ստեղծագործութեան պատկեր, որուն այս աշխարհի տեսուչը կարգեց: Սակայն, Աստուած երբեք չհեռացաւ մարդէն. Ան միշտ խօսեցաւ բազմաթիւ անգամներ և բազմաթիւ կերպերով մարգարէներուն միջոցաւ:

Մարգարէները եղան Աստուծոյ յայտնութեան պատգամախօսները: Անոնք իբրև պատգամատր, այդ գերագոյն Յայտնութեան կանխատես անձերը եղան: Քարոզեցին ու յայտնաբերեցին այդ Յայտնութիւնը: Իրաքանչիւր մարգարէ իրայատուկ եղանակով, իր ժամանակի յատուկ պայմաններով, յայտնաբերեց այն հիմնական պատգամը, որ Աստուած կ'ուզէր յայտնել Իր ժողովուրդին:

Այս բոլորէն յետոյ, մարդը դարձեալ մեղանչեց և հեռացաւ Աստուծմէ: Մարդը մտքով, հոգիով-սրտով հեռացաւ Ճշմարիտէն, Լոյսէն, Կատարեալէն և Բացարձակէն: Սակայն, Աստուած ներողամիտ ըլլալով, այնքան սիրեց մեզի, որ այս անգամ խօսեցաւ Իր Միածին Որդիին միջոցաւ, որպէս շարունակութիւն մարգարէական յայտնութեանց: Աստուած Ինքզինք յայտնեց և այնքան սիրեց մեզ, որ մարդեղացաւ, մեզի պէս եղաւ, մեզի համար այս երկրաւոր կեանքի պայմաններուն մէջ մտաւ, որպէս վաւերական և ամբողջական գերագոյն Յայտնութիւն, որպէս լրացուցիչը մարգարէներուն միջոցաւ եղած յայտնութեան:

Այո՛, Քրիստոս մէկ անգամ ծնաւ մարմնով, բայց Ան միշտ կը ծնի մեզի համար, մեր հոգիներուն և սրտերուն մէջ, երբ ընդունինք զինք և զգանք Իր ներկայութիւնը:

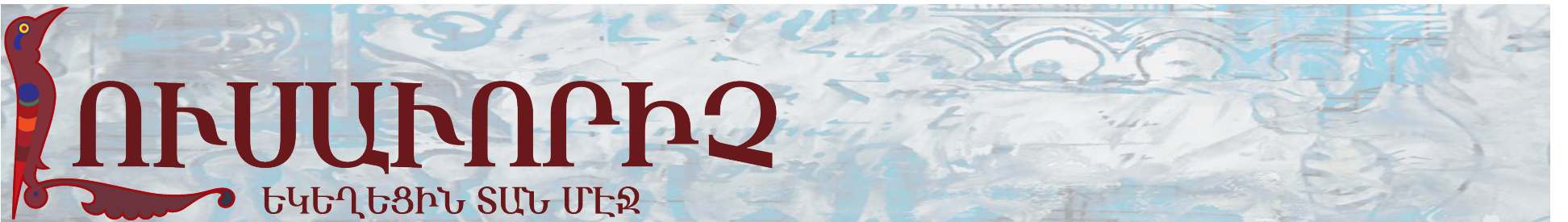
Ան միշտ կը վերածնի հոգիով, և կ'ապրի մարդոց սրտերուն մէջ՝ կեանք ու անմահութիւն բաշխելով տատապեալ մարդկութեան:

Ան միշտ կը խօսի մեզի հետ, եթէ կարենանք մեր ականջները խոնարհեցնել զինք լսելու համար:

Հետևաբար, քալենք Քրիստոսի բացած ճշմարիտ ճանապարհէն, մեր հոգիներուն մէջ կրենք ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՅԱՅՏՆԵԱԼԸ, ընդունինք Զինք մեր կեանքին մէջ և դառնանք Անոր փառքին ճառագայթումը:

ԲԱԲԳԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ





# ՌԻՍԱԴՈՐԻՉ

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

## ԻՆՉՊԻՄԻՆ Է ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Աստուած սոսկ բանականութիւն չէ, այլ՝ Անձ մը, որ աշխարհին ու մարդուն հետ կը հաղորդակցի: Իբրև Անձ, անպայմանօրէն կը ներկայանայ նկարագրով մը, որուն մասին քանի մը հաստատումներ կարելի է ընել, դարձեալ քաղելով իր ինքնայայտութենէն, ինչպէս նաև իրեն տրուած ստորոգելիներէն և իր գործերէն, որոնք կը բացայայտեն այդ նկարագիրը:

**ա.- Անիկա սուրբ է** (Յես 24.19: Ա.Թգ 6.20: Սղ 99.9: Ես 5.16): Սրբութիւնը Աստուծոյ մէկ յատկանիշը չէ՝ պարզապէս, այլ՝ Աստուծոյ բնութեան իսկութիւնն է: Աստուած սուրբ է՝ ո՛չ թէ ուրիշ սուրբ բաներու կարգին, այլ՝ միա՛կ Սուրբն է (Ա.Թգ 2.2: Յոր 6.10: Առ 9.10: Ես 40.25, 43.15: Ովս 11.9: Ամբ 1.12), հեռու և անջատ ըլլալով ամէն անսրբութենէ:

Աստուած իր սրբութեամբ կը սրբէ ամէն բան՝ որ իրեն կը մօտենայ կամ կ'ընծայուի: Եւ իր ծրագիրն է՝ իր սրբութեան համապատասխան «սուրբ ազգ» մը ունենալ իբրև իրեն սեփական ժողովուրդ (Ելք 19.6: Ղւ 11.44-45, 19.2, 20.26: Բ.Օր 7.6: Եզ 36.22-28): Այդպէս ալ, երբեմն կը կոչուի «Իսրայէլի Սուրբը» (Դ.Թգ 19.22: Սղ 71.22, 89.18: Ես 5.19, 41.20, 45.11), կ'ընէ...: Իր ամենասուրբ էութեամբ՝ Աստուած կ'ատէ մեղքն ու չարիքը, և կը սիրէ ինչ որ լաւ է ու բարի:

**բ.- Անիկա մեծ ու փառաւոր է** (Ելք 15.11: Սղ 145.5: Դն 2.45): Սոսկական ածական մը չէ՝ Աստուծոյ տրուած «մեծ» ստորոգելին: Անիկա անցեալի բազմաստուածեան ընկերութեան և մտածողութեան դիմաց ցոյց կու տայ Աստուծոյ ճշմարտութիւնը՝ սուտանուն չաստուածներուն վրայ, և իբրև Արարիչ անոր անհամեմատելի տարբերութիւնը շնչաւոր թէ անշունչ արարածներէն (Բ.Մն 2.5: Սղ 86.10, 95.3): Կը բաւէ կարդալ սա գօրեղ հաստատումը. *«Ձեր Տէր Աստուածը աստուածներուն Աստուածն է և տէրերուն Տէրը: Մեծ, հզօր և ահեղ Աստուածն է, որ աշտոութիւն չ'ընէր, և կաշառք չ'առնէր»* (Բ.Օր 10.17: Հմնր Նե 9.32): Գալով ահեղութեան, ահեղ ըլլալը վախ պատճառել չի հասկցուիր, այլ՝ արտայայտիչն է այն հզօրութեան ու փառաւորութեան, որուն դիմաց թէ՛ հոգեղէն էակները և թէ՛ հողեղէն մարդը միայն պատկանանք կրնան զգալ:

**գ.- Անիկա արդար և ուղիղ է** (Բ.Օր 32.4: Եզր 9.15: Սղ 92.15): *«Տէրը արդար է իր բոլոր ճամբաներուն մէջ, ողորմած է իր բոլոր գործերուն մէջ»* (Սղ 145.17): Մինչ աշխարհի մտածողութեան մէջ մեծութիւնն ու հզօրութիւնը կապուած են զեղծումի և անարդարութեան հետ, Աստուծոյ անսահման մեծութիւնն ու հզօրութիւնը կը շողան իր սքանչելի արդարութեան և ուղիղութեան մէջ: Արդար է իր վերաբերումով ու իրաքանչիւրին գործերուն պաշտպանը և փրկիչն է ան (Սղ 4.1: Ես 45.21), մեղաւորներուն ապաւէնը և դատարարը (Սղ 25.8), և իբրև այդպիսին փառաբանուած բոլորէն (Սղ 92.15: Ես 24.16): Միւս կողմէ, անարդարներուն ու չարերուն վերապահուած պատիժը Աստուծոյ արդարութեան ցուցանիշն են և պիտի ըլլան (Սղ 7.9: Հմնտ Բ.Թս 1.5-7):

**դ.- Անիկա հաւատարիմ և ճշմարիտ է** (Սղ 25.10, 33.4, 36.5, 100.5, 115.1, 146.6: Եր 10.10: Ողբ 3.22): Երբ Աստուած ուզեց ինքզինք Մովսէսին յայտնել, անոր առջևէն անցաւ և յայտարարեց. *«Ես Տէրն եմ, ՏէՐԸ, գթասիրտ և ողորմած Աստուածը, որ համբերատար եմ և անսահմանօրէն ողորմած ու հաւատարիմ»* (Ելք 34.6: Սղ 86.15): Աստուծոյ անփոփոխելի յատկանիշն է, իր էութեան անփոփոխելիութեան պէս: Որովհետև ինք անփոփոխելի է, անփոփոխելի են նաև իր խօսքն ու վարմունքը, և Աստուած հաւատարիմ է իր արդարութեան, իր սիրոյն, իր ընտրութեան, իր խոստումներուն, իր ծրագրին, իր ուխտին (Բ.Օր 7.9, 32.4: Սղ 89.2: Ես 25.1, 49.7: Ովս 2.19): Անիկա հրաւեր է մարդուն՝ կատարեալ վստահութեամբ յանձնուելու իր Արարիչին խոստումներուն, անոր հայրական սիրոյն և առաջնորդութեան (Բ.Թգ 7.28: Բ.Մն 6.15: Սղ 91.4, 138.8): *«Օրհնեալ ըլլայ Տէրը, որ իր բոլոր խոստումներուն համաձայն հանգիար րուաւ իր ժողովուրդին, և իր ծառային՝ Մովսէսի միջոցաւ րուած բարի խոստումներէն ուէ մէկը անկարար չ'մնաց»* (Գ.Թգ 8.56):

**ե.- Անիկա գթած ու ողորմած է** (Սղ 86.25, 103.8, 111.4, 116.5, 145.8-9: Յվս 4.2): Այդպէս յայտնեց ան ինքզինք, երբ Մովսէս փափաքեցաւ Աստուծոյ դէմքը տեսնել (Ելք 34.6-7): Հետևեալը, կարելի է ըսել՝ թէ Աստուծոյ ճշմարիտ էութիւնն է ասիկա ինչպէս «հաւատարիմ և ճշմարիտ» ստորոգելիներուն համար ըսուեցաւ: Իր ժողովուրդին հանդէպ իր անսահման գթութիւնն ու ողորմութիւնը այնքան լաւ կ'արտայայտէ Ք.Ա. 8-րդ դարու ժամանակագիր մարգարէն, երբ կը գրէ. *«...Բայց Տէրը Աբրահամին, Իսահակին և Յակոբին հետ կ'ընէ իր ուխտին համար անոնց (= Իսրայէլի ժողովուրդին) ողորմեցաւ, գթաց և օգնութեան հասաւ անոնց. չուզեց զանոնք կորսնցնել, և փակաին իր երեսէն չ'զգեց զանոնք»* (Գ.Թգ 13.23: Հմնր Եզր 9.8: Նե 9.17 և 31): Նոյնն է իր վերաբերումը ամէն անհատի հանդէպ, որ Աստուծոյ կը դառնայ և անոր գթութեան կ'ապաւինի (Բ.Մն 30.9: Ես 30.18: Յվլ 2.13):

**զ.- Անիկա բարի է** (Բ.Մն 5.13: Սղ 34.8, 73.1, 119.68): Բարութեան այժմեան հասկացողութիւնը միշտ դրական չէ անպայման: Բայց պէտք է միշտ յիշել, որ Աստուածաշնչական հասկացողութեամբ՝ բարութիւնը կրատրական յատկանիշ մը չէ, այլ ատելի՝ ներգործական, բարերար, ստեղծագործող: Աստուծոյ բարութիւնը նաև իր քաղցր և ներողամիտ վերաբերումն է մարդուն հանդէպ, հակառակ մարդուն ընթացքին և Աստուծոյ հանդէպ կեցուածքին (Ելք 33.19: Բ.Մն 30.18: Սղ 25.7-8, 52.9, 145.7), և իր պարզաւոր վերանորոգութիւնը կամ վերակենդանութիւնն է (Եր 33.10-11: Ողբ 3.25: Նհ 1.7):

**է.- Անիկա համբերատար է** (Թա 14.18): Անիկա մէկ այլ անունն է գթութեան և ողորմութեան, և առհասարակ անոնցմէ անբաժան կը ներկայանայ (հմնտ Ելք 34.6), կ'ընէ: Եզիպտոսէն ելքէն ետք անապատային թափառումներու շրջանը վերապատմող 78-րդ Սաղմոսը հետևեալ ձևով կը բնութագրէ տևապէս տրտնջացող և սրտովին Աստուծոյ անհնազանդ ժողովուրդին հանդէպ Աստուծոյ վերաբերումը. *«Իրենց սիրտը ուղիղ չէր Անոր առջև, և հաւատարիմ չէին անոր ուխտին, բայց Ինք ողորմած ըլլալով՝ կը զսպէր, և իր սրտին ամբողջ զայրոյթը չէր թափեր»* (Սղ 78.37-38): Ատիկա պատկերն է ո՛չ միայն 40 տարիներու, այլ՝ Իսրայէլի ամբողջ կեանքին (Եր 11.7: Ովս 11.9: Մք 7.18): Առանց Տիրոջ համբերատարութեան՝ ո՛չ ոք պիտի կարենար վայրկեան մ'իսկ ապրիլ. միայն այդ համբերատարութիւնն է, որ մարդու առիթ կու տայ ներում գտնելու Աստուծոյ կողմէ (Սղ 103.8-10): Բայց նոյն այդ համբերատարութիւնը առաւել խիստ դատաստանի պատճառ պիտի ըլլայ բոլոր անզիղջներուն համար (Նհ 1.3):

## ՅԻՆՈՒՆՔ, ՅԻՍՈՒՆՔ ԿԱՄ ՅԻՆԱՆՑ ՕՐԵՐ

Ինչպես որ Զատիկէն առաջ ունինք 50 օրերու տրտմութեան և ապաշխարանքի շրջան մը՝ մենք մեզ նախապատրաստելու Ս. Յարութեան մեծ տօնին, այնպէս ալ ունինք Զատիկէն յետոյ 50 օրերու հոգևոր ուրախութեան շրջան մը, որ շարունակութիւնը և երկարաձգումն է Ս. Յարութեան խորհուրդին: Ուստի, Զատիկէն մինչև Հոգեգալուստ 50 օրերու այս ժամանակամիջոցը կը կոչուի Յինունք, Յիսունք կամ Յինանց օրեր:

Այդ օրերը ամբողջովին Տէրունի տօներ են. առաջին քառասուն օրերը՝ ի պատիւ **Յիսուսի Յարութեան** (որովհետև Յիսուս իր յարութենէն ետք 40 օրեր իր աշակերտներուն երևցաւ, տէն Գործք 1.3), վերջին իննը օրերը՝ ի պատիւ **Յիսուսի Համբարձման**, իսկ յիսուներորդ օրը՝ **Սուրբ Հոգիի գալստեան**:

Մեծ Պահոց Կիրակիներուն պէս, Յինանց եօթը Կիրակիներէն իւրաքանչիւրը ևս կը կրէ լուսաւոր անուն մը, օրուան խոհուրդէն թելադրուած, կոչուելով՝ Գունագեղ Կիրակիներ:

**1. Նոր Կիրակի, Կրկնագատիկ կամ Սպիտակ Կիրակի:** Այս Կիրակին, որ իր մէջ կը բովանդակէ մարդկային կեանքի վերանորոգութեան խորհուրդը, կը կոչուի՝

Ա) Նոր, որովհետև Զատիկը ըլլալով գերազանց Կիրակին՝ անոր յաջորդող Կիրակին կ'ըլլայ սկիզբը տարուան բոլոր Կիրակիներուն:

Բ) Կրկնագատիկ, որովհետև այս Կիրակիին կը կրկնուին Զատկական ուրախութիւնները և կը շարունակուի հոգևոր նոյն մթնոլորտը:

Գ) Սպիտակ, որովհետև ակնարկութիւնն է այն սպիտակ մաքրութեան, որ Եկեղեցիին մէջ կը տիրապետէ Զատկական շրջանին, նկատի առնելով՝ մկրտողները, հաղորդողները և հոգևորապէս մաքրողները:

### 2. Աշխարհամատրան կամ Կանաչ Կիրակի:

Ա) Քրիստոնէական Ընդհանրական Եկեղեցոյ փառաբանութեան ու գովերգութեան տօնն է: Այս օրը կը յիշուի Եկեղեցոյ Նաակատիքը, այսինքն՝ սկզբնաւորութիւնը, երբ Քրիստոս իր յարութենէն ետք Վերնատան մէջ հաւաքուած իր աշակերտներուն երևցաւ, և նոյն Վերնատան մէջ էր որ անոնք հետագային Ս. Հոգին ստացան: Այդ Վերնատունը դարձաւ՝ աշխարհի առաջին Եկեղեցին, առաջին Աշխարհամատրոն:

Բ) Կանաչ կը կոչուի ժողովրդային անուանումով, որովհետև գարնան օրերուն դաշտերը կանաչ կ'ըլլան: Նաև կը խորհրդանշէ քրիստոնէայ հաւատացեալին Քրիստոսով նորոգուած ըլլալու, նոր մարդ դառնալու յատկութիւնը, մշտադալարութիւնը, կեանքի յարութիւնը և անոր մշտնջենական գոյութիւնը:

### 3. Կարմիր Կիրակի:

Քրիստոնէական քաջութեան ու յաղթանակի օր է, առաքիլութիւններով ու ազնուութեամբ զինուելու օր: Ա) Կարմիր գոյնը առհասարակ խորհրդանշիչ է պայքարի: Քրիստոնէական մեր կեանքն ալ պայքար է չարին ու անոր ուժերուն և անոնց բոլոր տեսակի յարձակումներուն դէմ, պաշտպանելու համար աստուածատուր մեր կեանքը՝ բարոյական և հոգևոր մարզերուն մէջ:

Բ) Կարմիրը, ժողովրդային անուանումով ճանչցուած, կ'ակնարկէ ծաղիկներուն, որոնցմով զարդարուած կ'ըլլայ բնութիւնը այդ շրջանին. յատկապէս անոր համար՝ որ հայկական բարձրաւանդակի հովիտներն ու լեռնադաշտերը կարմիր կը ներկուին կակաչներու շատութենէն:

### 4. Երևումն Խաչի կամ Պայծառ Կիրակի:

Ա) Յիշատակն է 351 թուականին, Հոգեգալստեան տօնին օրը, առտուան ժամը 3-ին, ահաւոր մեծութեամբ լուսաւոր խաչի երևելուն, Երուսաղէմի երկնականարին վրայ, մէկ ծայրը երկարելով մինչև Գողգոթա, իսկ միւս ծայրը՝ մինչև Ձիթնեաց լեռ:

Բ) Մահուան գործիք խաչը, մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի խաչելութենէն ետք դարձաւ քրիստոնէաներու յաղթանակի ու պարծանքի առարկան, և պայծառացուց ու լուսաւորեց բոլորիս կեանքը: Ահա թէ ինչո՞ւ այս Կիրակին կը կոչուի Պայծառ կամ Լուսապայծառ Կիրակի:

**5. Կապոյտ Կիրակի:** Թէև այս Կիրակին յատուկ անուն մը չունի մեր տօնացոյցին մէջ, սակայն ոմանք զայն կնքած են Կապոյտ անունով, որովհետև օրուան յատուկ Աստուածաշնչական ընթերցումները հիմնական մեզի կը խօսին Յարութեան յոյսին մասին, իսկ կապոյտ գոյնը՝ յոյսի նշան է:

### 6. Երկրորդ Ծաղկագարդ:

Այս անունը առնուած է.- Ա) Յինանց շրջանին չորս Աւետարանները լրի կը կարդացուին. և կարգը այնպէս է, որ այդ օրը կարդացուին Յիսուսի Երուսաղէմ յաղթական մուտքին՝ Ծաղկագարդի ավետարանական յատուկ ընթերցումները:

Բ) Ազգային ասանդութիւնը կը պատմէ, թէ Համբարձման չորրորդ օրը Յիսուս յաղթական մուտք գործեց Վերին Երուսաղէմ: Ըստ այդ ասանդութեան, մեր հաւատքի Հայրը՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, իր խոր վիրապային բանտարկութեան շրջանին, կը վայելէր այցելութիւնը և ներկայութիւնը երկնային հրեշտակի մը: Կը պատահի, որ Համբարձման 4րդ օրը հրեշտակը բացակայի: Յաջորդ օրը, երբ Ս. Գրիգոր կը հարցնէ անոր պատճառը, հրեշտակը այսպէս կը բացատրէ. «Ամէն տարի, Քրիստոսի երկինք յաղթական վերադարձը փառաբանելու համար, 9 օրեր շարունակ հանդէսներ կը կազմակերպուին հրեշտակներու 9 կարգերուն կողմէ: Եւ որովհետև ես կը պատկանիմ հրեշտակներու չորրորդ դասին, ուստի պարտաւոր եղայ այդ օր իմ խումբիս հետ ըլլալ՝ տօնելու համար Յիսուսի երկինք յաղթական մուտքի չորրորդ օրը»:

**7. Հոգեգալուստ:** Վերջին Ընթրիքի ժամանակ, Քրիստոս խոստացաւ իր աշակերտներուն դրկել Մխիթարիչը՝ Սուրբ Հոգին (Յովհաննէս 16.7), և Համբարձման օրն ալ հրամայեց անոնց Երուսաղէմի մէջ սպասել, մինչև որ Ս. Հոգին ընդունին. «Եւ ահա ես ձեզի պիտի դրկեմ Հօրս տուած խոստումը: Մնացէք Երուսաղէմի մէջ, մինչև երկինքէն գօրութիւն ստանաք» (Լուկաս 24.49): Եւ այս խոստումը իրականացաւ Զատիկէն յիսուն օրեր ետք, Պենտէկոստէի օրը, երբ «Յանկարծ աստիկ հովի սուլոցին պէս ձայն մը հնչեց երկինքէն և լեցուց ամբողջ տունը, ուր անոնք նստած էին», և երկինքէն իջան «հրեղէն լեզուներ, որոնք տարածուեցան և հանգչեցան իւրաքանչիւրին վրայ: Եւ ներկաները Սուրբ Հոգիով լեցուեցան և սկսան տարբեր լեզուներով խօսիլ, ինչպէս որ Հոգին խօսիլ կու տար» (Գործք Առաքելոց 2.2-4):



## ՄԱՏԹԷՈՍԻ ԱԻԵՏԱՐԱՆ

ԳԼՈՒԽ 18

- Մեծը՝ Արքայության մէջ (Մտ 18. 1-11)
- Կորսուած ոչխարը (Մտ 18. 12-14)
- Անյիշաչարութիւն (Մտ 18. 15-22)
- Անխիղճ պարտատէր ծառայի առակը (Մտ 18. 23-35)

### ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՓՈԽՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Մտ 18. 1-35)

Մատթէոսի աւետարանի 18-րդ գլուխը կարևոր է քրիստոնէական բարոյագիտութեան համար, որովհետև ան կը վերաբերի այն որակներուն, որոնք կը բնութագրեն քրիստոնէայի անձնական յարաբերութիւնները: Այս գլուխը կ'առանձնացնէ մարդկային յարաբերութեան եօթը որակներ:

**1. Առաջինն ու ամենակարևորը՝ խոնարհութիւն է** (Մտ 18.1-4): Մանուկի խոնարհութիւն ունեցող մարդն է, որ քաղաքացի է Աստուծոյ թագաւորութեան: Յիսուս կ'ըսէ. «Եթէ չդառնաք ու չըլլաք մանուկներու պէս, երկնքի արքայութիւն չէք մտնէր»: Անձնական ձգտումներ, վարկ ու յարգելիութիւն, ինքնագովագոյում, անձնական շահ և նման մեղքեր քրիստոնէայի կեանքին մէջ տեղ չունին: Քրիստոնէան այն անհատն է, որ Յիսուսի և իր նմանին հանդէպ նուիրումի մէջ պէտք է մոռնայ իր ես-ը:

**2. Պատասխանատուութիւն** (Մտ 18.5-7): Մեծագոյն մեղքը կը կայանայ ուրիշները մեղքի մղելու մէջ, յատկապէս, երբ ան թոյլ է, տկար, ոչ-փորձառու, անչափահաս: Աստուծոյ խստագոյն դատաստանը վերապահուած է անոնց, որոնք ուրիշներու ճանապարհին դժուարութիւններ կը յարուցեն: Յիսուս կ'ազդարարէ. «Ով որ ինծի հաւատացող այս փոքրիկներէն մէկը գայթակղութեան մատնէ, անոր համար լաւ կ'ըլլայ, որ իր պարանոցէն իշու երկնաքար կախուի, և ան սուզուի ծովուն խորքը»: Քրիստոնէան մշտապէս պիտի գիտակցի, որ ինք իր կեանքի ազդեցութեամբ՝ իր արարքներով, մտածումներով ու խօսքերով պատասխանատու է: Շատ կարևոր է մարդու կեանքի օրինակը՝ ուրիշներուն վրայ ազդող:

**3. Ինքնահրաժարում** (Մտ 18.8-10): Քրիստոնէան նման է մարգիկի, որուն համար ոչ մէկ մարգում դժուար է, եթէ ձգտումը ունի մրցանակի տիրանալու, նման է ուսանողի մը, որ ամէն հաճոյք և ժամանց կը գոհէ, հասնելու յաջողութեան: Քրիստոնէան պատրաստ է իր կեանքէն վանել այն ամէնը, որ զինք հեռու կը պահէ Աստուծոյ հանդէպ ունեցած հնազանդութենէն: Այսպէս կ'ըսէ Յիսուս. «Եթէ ձեռքդ կամ ոտքդ քեզ կը գայթակղեցնեն, կտրէ՛ զայն և հեռացուր քեզմէ»:

**4. Հոգատարութիւն** (Մտ 18.11-14): Քրիստոնէան կը գիտակցի, որ Աստուած հոգածու է իրեն հանդէպ, որպէս անհատի, և հետևաբար, ան պէտք է նոյն հոգածութիւնը ցուցաբերէ իր նմաններուն հանդէպ: Ան պիտի չմտածէ ամբոխի մաս կազմողի իմաստով, այլ իբրև անհատի: Քանի որ Աստուծոյ համար չկայ անկարևոր մարդ, և ոչ ոք կորսուած է ամբոխին մէջ, քրիստոնէային համար ալ ամէն մարդ կարևոր է և Աստուծոյ զաւակ է, որ եթէ կորսուած է, պէտք է գտնուի, ինչպէս Յիսուս կ'ըսէ հովիւի օրինակով. «Ինչ կը կարծէք. եթէ մարդ հարիւր ոչխար ունենայ, և անոնցմէ մէկը մոլորի, ինչպէս յիշատակէր լեռան վրայ չի թողուր և երթար՝ որոնելու մոլորածը»: Անձի հանդէպ ցուցաբերուած հոգատարութիւնը, խորքին մէջ աւետարանչութեան ուժականութիւնն է:

**5. Կարգապահութիւն** (Մտ 18.15-19): Քրիստոնէական ազնուութիւնն ու ներողամտութիւնը չեն նշանակեր, որ երբ մարդ սխալի մէջ է, պէտք է ձգել, որ ընէ ինչ որ կը ցանկայ: Նման մարդ պէտք է ուղղուի, սրբագրուի և ճիշտ ճանապարհի մէջ ըլլայ, բայց նման ուղղութիւն պէտք է միշտ խոնարհ սիրտով տրուի, առանց դատապարտական ոգիի, ինչպէս որ Աւետարանին մէջ գրուած է. «Եթէ եղբայրդ քեզի դէմ մեղանչէ, գնա՛ յանդիմանէ՛ զինք, երբ դուն և ան մինակ էք. եթէ լսէ, ապա եղբայր շահեցար»: Ասիկա պէտք է ըլլայ հաշտարար սիրով, և երբեք՝ վրիժառու ցանկութեամբ:

**6. Միաբանութիւն** (Մտ 18.19-20): Քրիստոնէաները անոնք են, որոնք միասին կ'աղօթեն. անոնք, որոնք իրենց ընկերակցութեամբ կը շահին Աստուծոյ սիրտը, որոնք միասին կը լսեն և կը ծառայեն: Գեղեցիկ են Յիսուսի խօսքերը. «Եթէ ձեզմէ երկու հոգի միաբանին երկրի վրայ որևէ խնդրանքի համար, ինչ ալ որ խնդրեն, կը կատարուի իրենց համար Հօրս կողմէ, որ երկնքի մէջ է»: Անհատապաշտութիւնը հակառակ է քրիստոնէութեան:

**7. Ներողամտութեան ոգին** (Մտ 18.23-35): Այս առաքիւնութիւնը կը բխի այս հատուածին մէջ տեղ գտած գեղեցիկ առակէ մը՝ «Անխիղճ պարտատէր ծառայի առակը», որ լաւ կ'ըլլայ զայն կարդալ: Քրիստոնէական ներողամտութիւնը իր նմանի հանդէպ հիմնուած է այն փաստին վրայ, որ ինքն ալ ներուած մարդ է. ան կը ներէ ուրիշներուն, ինչպէս Աստուած, ի սէր Քրիստոսի, կը ներէ իրեն:

